

Det här verket har digitaliserats vid Göteborgs universitetsbibliotek.
Alla tryckta texter är OCR-tolkade till maskinläsbar text. Det betyder att du kan söka och kopiera texten från dokumentet. Vissa äldre dokument med dåligt tryck kan vara svåra att OCR-tolka korrekt vilket medför att den OCR-tolkade texten kan innehålla fel och därför bör man visuellt jämföra med verkets bilder för att avgöra vad som är riktigt.

This work has been digitised at Gothenburg University Library.
All printed texts have been OCR-processed and converted to machine readable text.
This means that you can search and copy text from the document. Some early printed books are hard to OCR-process correctly and the text may contain errors, so one should always visually compare it with the images to determine what is correct.

DAGNY

TIDSKRIFT FÖR SOCIALA OCH LITTERÄRA INTRESSEN

UTGIFVEN AF

FREDRIKA-BREMER-FÖRBUNDET

REDAKTÖR: LOTTEN DAHLGREN

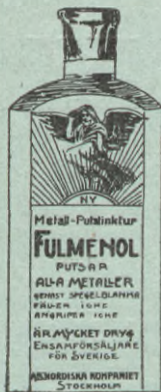
INNEHÅLL:

- HJALMAR EDGREN, Kvinnobildning i Amerika. (forts.)
LYDIA WAHLSTRÖM, Några funderingar angående kvinnor som stadsfullmäktige.
LAURA KIELER, Den moderna skönlitteraturen och ungdomen.
Tjänarinnefrågan.
Kvinnorna och den kungl. rösträttspropositionen.
Litteratur: F. E., Mors bok af *Ågot Gjems-Selmer*.
Föreningsmeddelanden.
Från skilda håll: Föreningen för kvinnans politiska rösträtt i Stockholm. —
Motioner vid årets riksdag.

Till att hålla hårbotten frisk och ren och såsom medel mot mjäll m. fl. hårsjukdomar har det giffria medlet Salubrin vunnit vidsträckt användning likväl som mot skuggsvamp, klåda, reformar m. fl. hudsjukdomar.
OBS! Ordet Salubrin är registrerat såsom en särskild benämning för en patenterad uppfinning. Dessutom äro etiketterna å alla flaskor med det äkta fabrikkatet försedda med Fl. Dr P. Håkansson's namn och med registrerat figurmärke.
 Partilager hos **GELJER & Co, Stockholm.**

Härväxt.

"Fulmenol"

Bästa putsmedel för alla metaller. Genast spegelblankt! Angriper icke metaller.

Pris kr. O: 75

Ensamförsäljning för Sverige

A. B. Nordiska Kompaniet
Stockholm.

Aktiebolaget Nordiska Kompaniet.

Textilafdelning, Thyra Grafström.

Färdiga och påbörjade **Broderier** på siden-, kläde-, lärft- och yllestramalj, passande för Dukar, Portiärer, Mattor, Kuddar, Serveringsdukar m. m. Mönster uthyras. Rekvisitioner från landsorten ombesörjas pr omgående.

OBS! Ändrad adress: Regeringsgatan 5.

Nya Hushållsskolan

(för bildade flickor). Grundad 1881.

Föreståndarinna: Fröken H. Cronius.

Nya Hushållsskolans Matsalar

Vestra Trädgårdsgatan 19.

OBS! Särskild matsal för fruntimmer.

Sjuksköterskor

med goda betyg öfver genomgångna lärokurser och utöfvad praktisk verksamhet finnas anmälda å Fredrika-Bremer-Förbundet's Sjuksköterskebyrå, 25 Tunnelgatan. — Allm. Tel. 82 11. Riks Tel. 68 98.

Å Fredrika-Bremer-Förbundets byrå, Stockholm, 54 Drottninggatan,

finnas anmälda kvinnliga arbetssökande såsom: lektionsgivare i olika ämnen, svenska och utländska lärarinnor för hem och skolor, kontors- och skrifbiträden, bonner, husföreståndarinnor, sällskap och biträden i hem, föreläserskor, gymnaster m. fl.

För kapitalister, särskildt fruntimmer, har det länge varit ett önskningsmål att kunna öfverlämna värden af sina värdepapper och skötseln af sina affärer åt någon person eller institution, som med absolut säkerhet förenade punktlighet och noggrannhet i utförandet af det anförtrödda uppdraget äfvensom prisbillighet. En sådan institution är

Stockholms Enskilda Banks Notariatafdelning (Lilla Nygatan 27, expeditionstid 10—4),

som under garanti af **Stockholms Enskilda Bank** åtager sig vård och förvaltning af enskilda personers och kassors värdepapper.

Exempel 1. Om en person hos Notariatafdelningen deponerar obligationer, inkasserar Notariatafdelningen vid förfallotiderna kuponger och tillhandahåller deponenten influtna medel. Vidare efterser Notariatafdelningen utlottningar af obligationer och underrättar deponenten i god tid, ifall en denne tillhörig obligation blifvit utlottad, samt lämnar förslag till ny **placering** af det ledigblifna kapitalet.

Exempel 2. Om inteckningar deponeras hos Notariatafdelningen, underrättar Notariatafdelningen gäldenären därom att räntorna å inteckningarna skola till afdelningen inbetalas, hvarefter de medel, som inflyta, till deponenten redovisas. Vidare tillser Notariatafdelningen att inteckningarna blifva i vederbörlig tid förnyade. Om en hos afdelningen deponerad inteckning genom underlåten förnyelse skulle förfalla, ersätter **Stockholms Enskilda Bank** därigenom uppkommen skada.

Förvaringsavgift: 50 öre för år pr 1,000 kronor af depositionens värde, dock ej under två kronor.

Följande småskrifter kunna erhållas genom **Fredrika-Bremer-Förbundets byrå**, 54 Drottninggatan, Stockholm. Till landsorten expedieras de pr efterkraf eller mot insänd likvid jämte postporto.

Fredrika-Bremer-Förbundets uppkomst och utveckling. Föredrag af *Gertrud Adelsborg*. Pris 10 öre.

Kvinnoarbete och Kvinnolycka af *Anna Sandström*. Pris 50 öre.

Under hvilka förutsättningar kan kvinnorörelsen blifva af verklig betydelse för kultur och framåtskridande af *Anna Sandström*. Pris 10 öre.

Till frågan om kvinnans politiska rösträtt. Ett diskussionsinlägg af *Natanael Beskow*. Pris 5 öre.

Bör den svenska kvinnan erhålla politisk rösträtt? af *Anna Whitlock*. Pris 10 öre.

De kvinliga kontors- och butikbiträdenas ställning. Ett bidrag till hufvudstadens arbetarestatistik. Pris 15 öre.

Petition uti Reglementeringsfrågan från Fredrika-Bremer-Förbundets styrelse den 6 maj 1902. Pris 5 öre.

Rabatt lämnas vid rekvisition af minst 100 ex.

Stadgar och berättelser angående Fredrika-Bremer-Förbundets verksamhet utsändas gratis.

Till Fredrika-Bremer-Förbundet insänd periodisk litteratur.

Svensk:		Nylände.
Folkskolans barntidning.		Urd.
Hemtröfnad.		Wærn.
Hemåt.		Dansk:
Idun.		Bog og Naal.
Mot hemmet.		Det ny Aarhundrede.
Nordisk tidskrift.		Kvinden og Samfundet.
Nya kyrkans tidning.		Tidskrift for Sygepleje.
Ord och bild.		Tysk:
Pedagogisk tidskrift.		Blätter des Badischen Frauenvereines.
Saga.		Die Frauenbewegung.
Social tidskrift.		Monatsbericht des Vereins christlicher Lehrerinnen.
Svensk damtidning.		Neue Bahnen.
Svensk läraretidning.		Neues Frauenleben.
Svensk musiktidning.		Engelsk:
Tidning för lärarinnor.		The English Woman's Review.
Tidning för Sveriges läroverk.		The Nursing Record.
Tjugonde seklet.		The Woman's Journal.
Varia.		Womens' employment.
Finländsk:		Fransk:
Finsk tidskrift.		Correspondance bi-mensuelle.
Nutid.		La Femme.
Norsk:		La Vie heureuse.
For Hus og Hjem.		
For Kirke og Kultur.		
Husmoderen.		

* ————— *

Böcker insända till Fredrika-Bremer-Förbundet.

- Albert Bonnier:** *Gjems-Selmer, Ågot.* Mors bok. — *Topelius, Z.*, Läsnig för barn. Senare delen. Illustr. uppl. — *Blicher-Clausen, J.*, Den siste Hauge. — Örjan Kajland och hans pojkar. Andra uppl.
- Fosterlandsstiftelsens förlagsexpedition:** *Viesbahn, v.*, Lystringsord. — Barnens tidning 1903. — *Skog, Carl*, Ljus och skuggor.
- Hugo Geber:** *Snoilsky, Carl*, Samlade dikter. Häft. 7—10.
- Norstedt & Söner:** Hedvig, Elisabeth, Charlottas dagbok. D. II. — *Kügelgen, Wilhelm*, En gammal mans ungdomsminnen. — *Rollin, Birger*. Populär matematik. Andra uppl. — *Kerfstedt, Amanda*, Susanne. — Meddelanden från kungl. kommerskollegie afdeln. för arbetsstatistik.
- Puritas bibliotek:** Serien I. 9—16, serien II. 1—5.
- Fr. Skoglund:** I vår tids lifsfrågor. Häft. XXIX—XXXI.
- Söderström & C:o förlagsaktiebolag:** *Westermarck, Helena*, Fredrika Runeberg. — *Leopold, Irene*, På samtids grund.
- Wahlström & Widstrand:** *Samzelius-Lejdström, Ingrid*, Konsten att andas. — *Bloch, Oskar*, Döden. Häft. 1.

* ————— *

Kvinnobildning i Amerika.

Föredrag för Fredrika-Bremer-Förbundet

af

Hjalmar Edgren.

(Forts. från häft. 2—3.)

Ha vi förut betraktat kvinnobildningens jämförelsevis stora spridning till följe af landets fria och vidtspridda läroverk, och denna spridnings allmänna följder, skola vi nu äfven ägna någon uppmärksamhet åt läroverkens allmänna inrättning och halten af den bildning, som där meddelas.

Först och främst är då att nämna, att nästan alla de offentliga och ett större antal af de enskilda läroverken äro samskolor. Vi må så mycket hällre ägna några ögonblick åt skärskådandet af samuppfostringssystemets verkningar därute, som detta system äfven hos oss står i viss mån på dagordningen och ej så sällan misstroget förkastas, såsom t. ex. nyligen i en af d:r C. Sundbeck utgifven liten skrift, där han söker att, förnämligast med stöd af en allt för subjektivt färglagd och vilseledande uppfattning om systemets verkan i Amerika, motverka det steg framåt mot ökad kvinnobildning genom ökad samskolebildning, som i det för kort tid sedan afslutade läroverksbetänkandet förordas.

Att börja med var samuppfostran i Amerika helt enkelt ett ekonomiskt experiment. Så allmän blef tidigt öfvertygelsen om båda könens likberättigade anspråk på fri offentlig undervisning, att man helt säkert skulle funnit utvägar, äfven om samuppfostran befunnits vara praktiskt utförbar. Långsamt nog och mot en storm af motstånd spred sig emellertid samuppfostringsmetoden från den offentliga botten- till mellan- och högskolan, tills den slutligen blef så godt som enhälligt antagen för alla tre. Äfven i de enskilda skolorna har den vunnit en förhärskande ställning. Enligt undervisningsbyråns förut återopade rapport voro ungefär

95 % af de offentliga och 65 % af de enskilda läroverken samskolor, hvarvid tillika är att märka, att de offentliga skolorna upptaga nära $15\frac{1}{2}$ millioner af landets 17 millioner lärjungar, så att på det hela 4 personer af 5 i mer eller mindre mån fått samskolebildning, samt vidare, att det framför allt är katolicismen, som ännu inom de enskilda läroverken bildar motståndet mot samskolestran, om än andra bekännelser och mera enskilda åsikter, eller praktiska och traditionella konsiderationer hafva sin del däri. Särskildt bör anmärkas, att sålunda af landets 38,000 kvinliga högskolestudenter, nära hälften (18,000) tillhöra privatläroverk, upprättade för kvinnor allena.

Ett så stort vittnesbörd till samuppfostringens fromma, som det ofvan angifna, kan ej vara utan betydelse, hälst som densamma ej är följden af en tillfällig utopisk impuls, utan utgått ur en lång och stundom ganska bitter kamp. Erfarenhet är bättre än teori, helst där så många omtvistade psykologiska och andra faktorer komma i betraktande, att deras inbördes verkan till ett enhetligt resultat svårigen låter sig på förhand framkonstrueras. Systemet äger ännu sina motståndare och betraktas ej som ett osvikligt panacé. Men den allmänna öfvertygelsen är, att densamma jämte en oerhörd ekonomisk lättnad, som befördrar förverkligandet af en stor rättvisans och framåtskridandets idé, tillika medför vissa andra högst beaktansvärda fördelar.

Sedlighetens värnande har främst varit den vackra känsla, som bestämdt gångna tiders och ännu bestämmer många folks omsorgsfulla särskiljande af de båda könen i flera af lifvets olika förhållanden, framför allt i uppfostran. Och betänker man det långsamma framåtskridandet genom orienten, antiken och medeltiden mot våra dagars friare åskådning i detta fall, och denna åskådnings begränsning ännu den dag som är med hänsyn till uppfostran i det moderna Europa, framför allt dess katolska länder, så kan man ej förvåna sig öfver att ett system, som ville med ens från botten skolan till universitet nedrifva alla skiljemurar mellan de båda könen uppfostringsverk skulle röna motstånd och föranleda olycksprofetior. Men dessa ha ej besannats. Tvärtom har erfarenheten betygat, att vid en öppen ej misstänksamt öfvervakad sammanvaro, som i viss mån liknar familjekretsens, men där för öfrigt umgängesfriheten står ej blott under läroverkets, utan äfven ock väsentligen under den egna ansvarighetskänslans och en klarsynt vakande allmänmenings kontroll, sedlighetskänslan

äger sin egen betydande kraft och därtill får större bärighet för lifvet. Det dagliga umgänget i ett arbete, som framkallar något djupare än det på ytan liggande, som blottar karaktär och förmåga, och som väcker allvarliga gemensamhetsintressen, bidrager alltid att förskingra en falsk fantasiöfverspänning, att befordra ett sansadt bedömande af verkligt värde och att mellan de skilda könen utbilda ett naturligt, öppet och på sant förstående grundadt umgänge. Farhågan att ynglingen skall förvekligas och kvinnan få en anstrykning af manhaftighet är oberättigad. Snarare utbildar samuppföstran mera sann manlighet hos den förre och mera intelligent kvinlighet hos den senare. Naturen är stark nog att utan konstlade isoleringsmedel upprätthålla det inre temperament den skapat. Gemenligen visar sig dessutom i en blandad klass, där den skötes med någon kontroll, mera än i en annan, ömsesidigt iakttagande af det passande, af verklig höflighet, ej minst mellan lärare och lärjungar, en humaniserande verkan, som är värd vår synnerliga uppmärksamhet. Man skulle aldrig i en samskola finna något af den penalism, som ej sällan, såsom nyligen hos oss, vanhedra gosskolor, eller något af den brutala ton, som väl ännu hos oss kan krydda lärarens tilltal till sina lärljungar. Samskolearbetet befordrar äfven större lifaktighet i arbetet, detta ej minst till följe af den kvinliga ungdomens i allmänhet större ambition och för sin ålder snabbare fattningsgäfv. Ömsesidiga tycken och äfven förbindelser för lifvet äro naturligen ej uteslutna, men hvarför ej, då de öfverhufvud äro långt bättre grundade än de, som eljest på ytligare förutsättningar uppstå i eller utom societetslifvet. För öfrigt torde väl det tänkesätt vara bra korrumpadt, som vill anse sådana tycken såsom förkastliga. Den, som själf en gång erfarit huru idealiskt rena de till sin natur kunna vara, hur de kunna mana till lif allt det bästa inom ungdomshjärtat, ja, hur de kunna lämna för lifvet varaktiga verkningar, han skall kanske med mig tro, att de i samskolan äro ett godt mera än ett ondt. Det är sant, att äfven den ytligare flickkurtisen finner vägen dit, men den uppäggas likväl där långt mindre af den inbillning, som ofta gör den mest begärlig just där man trott sig bäst utestänga den; och den finner för öfrigt vägen litet hvarstans från balsalen till kyrkan. Att allvarligare sedeförvillelser af det slag, som man på vissa håll visar sig så angelägen om att förutspå eller med en viss gusto antyda och uppleta, kunna i undantagsfall eller under abnorma förhållanden

yppa sig i samskolan är väl onekligt. Men får man döma af massan utaf de intyg, som från opartiskt vitnesgilla personer och auktoriteter ständigt framkomma, äro de likväl så ytterst sällsynta, att just detta är ett intyg snarare för än emot samskolan, hälst i ljuset af det förhållande, att de helt säkert oftare i någon form uppträda inom sarskolan.

Under mångårig egen erfarenhet, förnämligast vid ett par af Amerikas största samuniversitet, hvardera med öfver tusen kvinnliga och än fler manliga studenter, men äfven vid en mellanskola, har ingen konstaterad sådan förvillelse kommit till min, eller, som jag tror, mina medlärares kännedom; och jag är därom absolut öfvertygad, att den personliga renheten bland Amerikas manliga ungdom af flere delvis redan påpekade orsaker står betydligt högre än bland Europas. Jag hade tillfälle att vid det besök, rektorn för svenskarnes samhögskola Augustana college nyligen gjorde hos oss, fråga honom om Augustanas vitnesbörd i afhandlade spörsmål, och hans svar blef, att honom veterligen hade där aldrig försports något af samuppfostringen föranledt sedlighetsbrott. Numera hör man ock sällan någon amerikan af erfarenhet ifrågasätta några samuppfostringen speciellt vidlådande sedlighetsvådor. Sådant är, om ock ej uteslutande, så dock i hufvudsak, förbehållet klosteridealiska eller frivolt misstänksamma andar.

Fröken C. Milow, som med därför goda förutsättningar nyligen besökt Amerika för att studera dess undervisningssystem, har i sin lilla goda och beaktansvärda bok »Amerikanska skolor» om samuppfostringen därute fått en uppfattning, som i hufvudsak öfverensstämmer med den ofvan uttalade. Äfven vår ringa och begränsade erfarenhet af samuppfostringens verkningar öfver folkskolan gå i samma riktning. Man läse t. ex. rektor Palmgrens intressanta uppsats »Några erfarenheter om samskolan» i minneshäftet »Palmgrenska samskolan 1876—1901». Nog syntes mig min begränsade erfarenhet som rektor vid Göteborgs högskola antyda, att sambildningen vid en svensk högskola, om än ännu i sin linda, dock innebär liknande löften med dem, som i stor skala förverkligats vid amerikanska högskolor. Det vore också för oss ett sorgligt moraliskt armodsbewis, om vår ungdoms sedlighetskänsla skulle vara så löslig, som många förutsätta.

Något annorlunda ställer sig frågan om rådligheten af att låta den unga kvinnan med sin svagare fysik i andligt arbete täfla med sin robustare broder. Härom debatteras ännu, ehuru med allt större framgång för samuppfostringens försvarare. Ett på sin tid både i Amerika och Europa mycket inflytelserikt arbete, *Sex in Education*, af en framstående läkare, professor Clarke vid Harvard universitet, i hvilket han sökte vetenskapligt ådaga-lägga, att kvinnans intellektuella utbildning jämsides med mannen ej kan ske, isynnerhet under 14:de och 18:de lefnadsåret, utan på bekostnad af hela hennes fysiska välstånd, bemöttes snart af andra läkare såväl som af läroverksföreståndare af oförvitligt anseende och omdöme och af kvinnliga alumner och alumneföreningar, som med erfarenhetsrön bestredo d:r Clarkes teorier. Och till en viss grad kan väl sägas, att det här, som så ofta, är teori och erfarenhet som stå mot hvarandra. Det sakförhållande, att af landets samtliga kvinnliga lärjungar just i den som ömtåligast angifna åldern mellan 14—18 år nu mer än tio gånger så många bevista samskolor som sarskolor, och att först därefter skillnaden blir ringa, särskildt emedan det ojämförligt stora flertalet högskolor äro för det mesta äldre enskilda stiftelser, som helt naturligt bevara sin organisation och draga till sig rikedomsaristokratiens mera konservativa element, tyckes visa hvaråt den rådande meningen lutar äfven i detta fall. För öfrigt bör här tilläggas, att nästan alla Amerikas läroverk, och isynnerhet de samuppfostrande, mot öfver-ansträngning i allmänhet iakttaga många försiktighetsmått, som stundom synas de mera ambitiösa lärjungarna onödigtvis hämmande; och än vidare, att samskolebildningen, som ännu i stort sedt är i sin tidiga utveckling, äger många adoptionsmöjligheter, som redan börjat tillämpas, och helt visst ännu flere, dem vi ej kunna förutse.

Man antager vanligen, att allt arbete i samskolan, både hvad angår tid, mängd och natur, måste vara absolut detsamma för båda könen. Men att detta ej är riktigt, visa en mängd modifikationer, som redan erbjudas genom det i Amerika till en förr okänd grad af smidig adoptionsmöjlighet inom högre läroverk införda valfrihetssystemet, som redan i betydlig mån, äfven där det är fråga om fulla kurser, differentierat individens och äfven till någon del de båda könen ämnesval. Därtill komma andra olikheter, såsom att gymnastiken ej är gemensam, att statshögskolornas obligatoriska militäröfningar äro för ynglingarna ensamt

o. s. v. Att detta sålunda påbörjade flexibilitetssystem skall efter behof allt mera utbildas därhän, att kvinnans speciella ej blott hälso- utan äfven bildningskraf, så vidt de förefinnas, blifva tillgodosedda, därom är föga tvifvel.

Att emellertid frågan ännu delvis ligger i vågskålen, är sant. Och den har äfven, jämte andra i det föregående antydda konsiderationer, ledt till det förhållande, att bland landets 38,000 kvinnliga högskolestudenter tillhöra nära hälften kvinnliga sÄrlÄroverk, hvaraf Åtskilliga sÅsom Vassar, Wellesley, Bryn Mawr och andra, med en oförliknelig förenig af storartad utrustning, härlig belägenhet, omsorgsfull vård och gedigen undervisning, fostra till all den förenig af vårdad hälsa och skär förfining, som den omsorgsfullaste uppfostran kan nå, och detta utan att antaga någon slags klosterprägel, som är främmande för republikens allmänna seder och tänkesätt.

Det vore förlösad möda att bemöta det numera äfven hos oss urväxta och förÅldrade tviflet på tillrädligheten af annan kunskap för kvinnan än katekesens dogmer och kokboken, hvilket tvifvel väsentligen utgick ur den grundfalska föreställningen, att bildning och mjukt, sedesamt behag vore oförenliga, då de tvärt om kunna bilda just den allra skönaste förenig, samt på den mannen smickrande tron, att han allena skulle vara kulturens bärare och befordrare.

Men hur i detta fall en äldre obskurantisk Åsikt vikit bort för en ljusare öfvertygelse, så frågar man sig dockän nu alltjämt, huruvida mannens bildning lämpar sig också för kvinnan. Äfven i Amerika har denna fråga ej Ännu fått sitt slutgiltiga svar. Men den vidt rådande meningen, sÅdan den blifvit uttalad i både ord och tillämpning, är i korthet följande. Den kunskap, som utgör kulturens kärna, är af samma halt och af samma betydelse för kvinnan som för mannen; och fördjupar den hos honom både själs- och sinnelifvet, så gör den det äfven hos henne. Finnes bredvid densamma vissa kultur- eller samhällsbehof, som Äro mera lämpliga för det ena eller andra könets böjelser och anlag, gifva de sig helt naturligt tillkänna och föranleda då, sÅsom redan är påpekadt, inrättandet af dÄrför afsedda valfria, eller för båda könen skilda Ämnen och öfningar. Att för öfrigt den kvinnliga lärjungen mer än väl förmår följa den manlige, därom råder blott en mening. Snarare är hon framom än efter honom, Åtminstone i hvad förvärfvandet af kunskap vidgår. I Amerika finnes ett

för de mera framstående högskolorna gemensamt kulturellt sällskap, som rekryteras sålunda, att bland college-abiturienterna efter noggrann pröfning af fakulteten utväljes en ringa procent af de genom karaktär, kunskaper och förmåga högst stående, samt dessutom mera illustra personer inom landet i allmänhet till inträde. Detta elitsällskap, kalladt med de grekiska bokstäfverna $\Phi B K$ *), äger därute stort anseende inom hela den bildade världen, och det är naturligen inom högskolorna mycken täflan att vinna inträde däri. Denna täflan har inom samhögskolorna i allmänhet utfallit så, att en större och ej sällan mycket större antal kvinliga än manliga studenter vunnit priset.

* * *

Att närmare redogöra för arten af den bildning, som i Amerika bibringas den unga kvinnan, och som i mycket sammanfaller med den, som meddelas i motsvarande läroverk hos oss, blefve här allt för vidlyftigt. Några få för Amerikas läroverk mera säregna förhållanden böra emellertid här påpekas.

Dit hör då först och främst, att hvarje direkt religiös undervisning är utesluten från alla de offentliga skolorna och vid pass hälften af de enskilda. Detta förhållande har nyligen af en intelligent och för öfrigt sympatiskt stämd iakttagarinna af det amerikanska uppfostringsväsendet, fröken A. Danielson, betecknats såsom dess svaga punkt.

Detta är emellertid en afgjordt skef uppfattning. Kunde det med fog sägas, att i Amerika den undervisning, som fostrar den sunda religiösa känslan, totalt åsidosattes, då skulle man helt visst ha skäl att påpeka en stor brist i folkets daning, ty huru olika än våra åsikter må vara, är väl ändå den öfvertygelsen allmän, att utan den känslans värme och allvar, som uppskattar dygd och renhet för deras egen skull, och som öfver sin egen ringhet och sin egen självviskhet söker ett högre, skulle den lifsaft, som befordrar folkens andliga utveckling, förtorkas och trädet vissna. Men det är långt ifrån, att något sådant kan med fog sägas. Det är åtminstone det stora flertalet vittnesgillas omdöme, att ingenstädes fostras den religiösa känslan mera sundt och med större framgång än just i Amerika, och att ingenstädes är den religiösa känslan mera lefvande hos folkets stora flertal och följaktligen äfven inom själfva skolorna, där den får uttryck ej blott i de dagliga öfningarnas öppnande med en andaktsstund, utan

ännu mer, framför allt i högskolorna, i ett fritt, men betydande religiöst arbete både inåt och utåt.

Det är sant, att äfven i Amerika det tänkande, som oemotståndligt går utanför de rådande trosformerna, griper allt mer omkring sig, om ock ingalunda såsom i Europa; men det är tillika sant, att ingenstädes sker detta med på det hela mindre hån och bitterhet mot den tro, hvaraf den fria tanken sällan lidit något tvång. Det synes mig därför sannolikt, att ingenstädes skall det dogmfria tänkandet utveckla sig med mera inre allvar och mera erkänsamt bibehållande af hvad godt som innebor i ett öfvergifvet åskådningssätt.

Man glömmer så lätt vid bedömandet af religionsundervisningens utelämnande ur republikens offentliga skolor, att Amerika utbildat ett system, som är det enda följdriktiga, där fullständig samvetsfrihet erkännes, och denna ej leder till trosenhet, nämligen, att den religiösa kunskapen, så vidt nämligen denna är uttryckt i vissa bestämda trosformer, förlägges till hemmen och de olika bekännelsernas kyrkor och skolor äfvensom f. ö. till andra enskilda läroverk af bestämd trosprägel. Och af dylika skolor och läroverk finnas i Amerika en riklig mängd, där den religiösa undervisningen blir öfverhufvud så mycket varmare och mera fruktbringande, som öfvertygelsen är mera lefvande hos såväl lärare som lärjungar.

Rådde i Amerika en enda eller åtminstone en förhärskande religiös bekännelse, då kunde ju denna inskräpas i de offentliga skolorna, ehuru säkerligen, om vi få döma af vår egen erfarenhet, med mindre framgång än som nu sker. Men att i ett land med fullt genomförd religionsfrihet och många skiftande bekännelser införa obligatorisk religionsundervisning, där dessa bekännelsers barn sitta sida vid sida, vore en anomali, som skulle innebära sin egen upplösning och snarare leda till vanvördnad för än kärlek till religionen, som minst af allt, där den är lefvande nämligen, fördrar tvång. Fröken Milow har i nyssberörda arbete riktigare fattat det verkliga förhållandet.

Ännu ett för republikens skolor kännetecknande drag är, att undervisningen därstädes syftar att blifva sympatiskt väckande i stället för strängt memorerande, att undvika bokstafsträldom och utbilda snarare ett vaket iakttagande och med grunddragen af tidens viktigaste vetande förtrogen medborgare eller medborgarinna än en med stereotypa detaljer välförsedd examenskandidat, äfven-

som att från början det etiskt-ideella i därför lämpliga ämnen starkt framhålles.

Försöket att tillämpa dessa allmänna principer är naturligen mer eller mindre framgångsfullt och leder visserligen ej så sällan i förening med en viss omognad hälst i en mängd nyare skolor, som ej kunna uthärda jämförelse med våra af en högt utbildad lärarekår ledda och strängt organiserade allmänna läroverk, till en viss löslik ytlighet. Men undantagen äro ej regel; och att metoden i allmänhet utbildar vaksamt iakttagande samt för läsning och kunskap lifligt intresserade medborgare och medborgarinnor, det är visst.

Man tror så ofta, att den amerikanska skolningen utbildar en praktisk anläggning på bekostnad af den ideella. Detta är ett afgjordt misstag. Varm, kanske för ensidigt beundrande kärlek till fosterlandet, vördnad för stora personligheters verk i handlingens och tankens värld, tro på den mänskliga odlingens och frihetens framåtskridande, beundran för naturens och vetenskapernas ideella innebörd, värderandet af sedesrenhet, allt detta ger färg åt undervisningen. Och hur ofta än de gifna impulserna kunna korsas, försvagas eller tillintetgöras under livets pröfningar, visst är, att de i betydande mån bidraga att förläna ett flertal af det amerikanska folket den lifsförtröstan och den sedligt entusiastiska åskådning, som mer än något annat är nationens bärande kraft. Och det behöfver knappt tilläggas, att det är kvinnan, som på det hela bäst bevarar och vårdar de sedliga och ideella impulserna.

* * *

Slutligen ett ord om den amerikanska skolans undervisningsämnen. Tiden tillåter här blott några allmänna antydningar.

Till den 8-åriga bottenkolan höra modersmålet, historia, geografi, matematik, naturkunnighet, fysiologi och hälsolära samt några biöfningar. För den 4-åriga mellanskolan är att påpeka, att studiet af främmande språk, som anses vara ett mindertals, men ej flertalets behof, gjorts valfritt utom i någon speciell kurs, och att man därför inrättat en oftast valfri undervisning i grunderna af flera vetenskaper, hvilka i Europa vanligen förläggas till universitetets speciella fakulteter, men som i Amerika anses vara mer eller mindre viktiga i en för tidens strömningar vaken allmänbildning. Vidare ingår i republikens skolor efter 14:de ålders-

året valfrihet mellan vanligen tre kurser och senare äfven mellan en mängd ämnen. Det torde därför ej vara utan intresse att här för landets samtliga mellanskolor angifva procenten af kvinnliga studenter i olika vare sig obligatoriska eller valfria ämnen, så vidt dessa äro upptagna i 1900 års statistik. Denna procent, angifven i aftagande ordning, är i runda tal följande för följande ämnen: algebra 55, latin 52, engelsk litteratur 43, främmande historia 40, retorik 39, fysiologi 28, geometri 27, fysisk geografi 24, samhällslära 22, fysik 19, tyska 15, franska 11, kemi 8, geologi 5, astronomi 4, psykologi 4, grekiska 3 och trigonometri 2 proc.

Det är värdt att märka, att näst algebra är latin, dels på grund af traditionellt anseende och dels på grund af dess för engelskan med dess rika romanska element särskilda lydelse, det mest uppmärksammade ämnet. Och detta gäller äfven mer för flickor än gossar, då af de förra 52 proc. (i den offentliga mellanskolan t. o. m. 54 proc.), men af de senare blott 48 proc. studera detta språk. Lägg så därtill, att dessa skolor räkna vid pass $\frac{1}{3}$ mera flickor än gossar, och man finner lätt, att latin-kunskap är i Amerika betydligt mera allmän bland kvinnor af mellanskolebildning än bland män. För öfrigt visar sig ingen större skillnad mellan de båda könens val af studier, utom att en nära dubbelt så stor procent manliga som kvinnliga lärjungar upptaga grekiska, medan retorik, litteratur och lefvande språk räkna en större procent kvinnliga. Jag har ibland hört antydning, och ej alltid utan insinuerande ringaktning, den bildade amerikanskans rätt vanliga obekantskap med främmande lefvande språk. Som framgår af förberörda fakta, kan väl antydningen, såvida den berör kvinnan af mellanskolebildning och ej den som bevistat högskola, där naturligen moderna språk äro obligatoriska, äga sin sanning, medan ringaktningen, där den finnes, är alldeles obefogad. Hvad hon inhämtat i stället för lefvande språk, som ju i alla fall ej i och för sig utgöra bildning, utan snarare blott en utom vissa yrken eller lärdomskretsar öfverhufvud någorlunda sällan använd häfstång för bildning och verksamhet, det torde mer än väl uppväga förfarenhet i dem.

Har min ofullständiga skildring ej alldeles förfelat sitt syfte att framställa giltiga skäl för den mening som är min och väl de flestas, som ej flyktigt sett Amerika genom färgade glasögon eller i perspektiv, som ligga utanför de inföddes inre hemlif eller andliga verksamhet utåt, så torde den äfven i någon mån ha

ådagalagt, att i det stora hela kvinnobildningen i Amerika är lyftad på ett högre plan och alstrar större välgörande verkningar än i Europa. Ej så, att den i Amerika skulle nå högre upp än i Europa, men att den där är mera allmän; ej så, att icke alla grader af kvinnobildning från den mest rudimentära uppåt äro tillfinnandes i Amerika likaväl som i Europa, men dock så, att genomsnittsbildningen där är högre, och att följaktligen de lägre klasserna där stå närmare Europas medelklass; ej så, att icke äfven i Amerika flärd, dårskaper och osedlighet innästla sig bland alla klasser, och att det ej äger sin prostituerade kvinnoklass, men att där den mångskiftande verksamhetsäggelsen i sin mån verkat emot det onda, och den allmänna aktningen för kvinnan, af hvad samhällsklass hon vara må, bjuder oblygd och råhet att mera skyggt dölja sig för ljuset och mindre fritt sára det sedliga tänkesättet; och slutligen ej så, att icke den ädlare europeiska kvinnan intager en i allo värdig plats vid sidan om sin amerikanska syster. I välsignelserik verksamhet inom hemmets, upplysningens, välgörenhetens, litteraturens och det praktiska lifvets olika verkningskretsar, äfven som i kampen för det allmänmänskligas kärleksevangelium gent emot egoismens själfförhäfvelseevangelium, räcka de hvarandra handen; skillnaden är blott den, att i Amerika denna verksamhet och denna kamp är mera intensiv och omfattande.

Men hvad värde än här uttalade åsikter må synas äga eller icke äga för olika tänkande, visst är, att kvinnans bildning och inflytande i den stora republiken bortom hafvet äro af sådan betydelse, att den, som bedömer den amerikanska nationen utan hänsyn därtill, hans omdöme är halfgånget. Den ur mer än en synpunkt giltiga sanningen finner här sin fulla tillämpning: *att sådant ett folks kvinna är, sådant är folket.*

Några funderingar angående kvinnor som stadsfullmäktige.

I tidningen Idun förekom i slutet af förlidet år en artikel, där tanken på kvinlig värneplikt framkastades. Det var ju ingen nyhet, då saken förut ofta varit före, men det var det senaste

försöket att bringa frågan på dagordningen, och torde som sådant förtjäna uppmärksamhet. Man föreslog en obligatorisk kurs för unga flickor, fördelad på tre ämnen: sjukvård, barnavård och »hushållsvård» — den sista termen, inom parentes sagdt, en alls icke oäfvnen ersättning för det krångliga ordet huslig ekonomi.

Nu vill väl inte ens den mest inbitne emancipationshatare påstå annat än att dessa områden höra till de speciellt »kvinliga», dit rättänkande ogifta kvinnor böra hänvisas, i stället för att som nu mångenstädes sker, riskera sin naturs allra heligaste genom att göra intrång på s. k. »manlig» verksamhet. Men ställa vi oss verkligen på denna »naturens» ståndpunkt, den på alla områden strängt genomförda tudelningens, då måste vi också noga vaka öfver, att man icke från manligt håll gör intrång på det, som sedan urminnes tider varit kvinnornas departement, åtminstone icke på kökets och barnkammarens gebiet. Den sanningen förefaller ju axiomatisk i dessa tider, då man t. o. m. inom riksdagen börjat varna för omhvälfningar, som skulle göra hustrun till valmötetalare och mannen till barnjungfru.

Döm då om min öfverraskning, när jag vid genomläsning af en diger lunta med den vördnadsbjudande titeln »Berättelser angående Stockholms kommunalförvaltning år 1901, utgifven af stadsfullmäktiges beredningsutskott», finner kvinnans områden så föga skyddade, att stadsfullmäktige, som enligt lag måste ha bland annat den kvalifikationen att vara *män*, i vidsträckt mån tillägnat sig både hushållsgöromål och barnavård. Så finner man bland stadsfullmäktiges åtgärder upprättandet af ett nytt barnhem och af två nya barnavårdsbefattningar, de båda barnavårdsinspektörerna, den ena för Stockholm och den andra för landsorten, hvarjämte anslag gjorts för utackordering af värnlösa barn och till underhåll af blinda barn, till underhåll för redan befintliga barnhem och barnasylor m. m. Och den af stadsfullmäktige tillsatta hälsovårdsnämnden har icke blott utöfvat tillsyn öfver minderårigas arbete i fabriker och handverk samt öfver vaccinationen, utan också lämnat föreskrifter angående vård af fosterbarn, nämligen »då bristfällig vård visat sig hafva ägt rum af oförstånd och okunnighet», handlagt frågor rörande fäders försörjningsplikt mot oäkta barn och anvisat smärre understöd till en mängd af våra kända privata barnuppfostringsanstalter, såsom exempelvis Ersta räddnings- och skyddshem, Elsa Borgs och föreningen S. de C's barnhem. — Till hushållsfrågorna kunna ju utan öfverdrift räknas frågor rörande

inrättning af slakthus, bagerier och korffabriker, för att icke tala om upprättandet af en ny husmoderbefattning vid Sjukhuset St Göran samt lönerogleringar för husmodern vid Södra Barnbörds-huset, för två köksföreständerskor vid Allmänna försörjningsinrättningen och en dito vid arbetsinrättningen!

Detta är ju en repektabel samling ärenden, hvilka lindrigast sagdt åtminstone tangera det område, som eljest anses vara kvinnan förbehållet, och under sådana förhållanden borde man knappast kunna betrakta kvinnornas kraf på ökad inflytande inom samhället såsom någonting uppkonstrueradt och onaturligt. Ty detta kraf grundar sig som bekant just på kvinnornas önskan att låta sitt intresse och sin sakkunskap komma det offentliga lifvet till godo, särskildt på sådana områden, där detta på någon sätt berör hemlifvet och därmed beslätade förhållanden.

Man behöfver för öfrigt alls icke uteslutande vända sig till hushållets och barnavårdens områden för att inse, att denna beröring mellan hemlif och samhällslif knappast någonstades kan vara intimare än inom kommunalförvaltningen och kanske speciellt stadskommunernas. Eller som en erfaren amerikansk kvinna säger: »Stadens administration rör mera hemmet och dess inbyggare, kvinnorna och barnen, än mannen i hans arbete. En god kommunalstyrelse betyder detsamma som goda sanitära förhållanden och en sund moralisk atmosfär. Tillhör det icke kvinnans uppgift att tillse, att hemmets och barnens omgifningar äro de bästa möjliga?»

Vi vilja här endast tillägga ett par belysande exempel. Äro kvinnorna icke på det hela taget känsligare än männen för prydlighet och renlighet i det yttre af en stad — naturligt nog, då de nämligen icke blott räkna dylika ting bland sina närmaste uppgifter inom hemmet, utan också på grund af sin dräkt vida mer än män bli beroende af försumlighet i dessa hänseenden.

Men yttre renlighet har icke så litet med inre renhet att göra; man behöfver icke ha varit i Newyorks kineskvarter eller bland Whitechapels judar för att inse den saken. Likaväl som när det gäller hushåll och barnavård, kunna vi, när det gäller sedlighet och nykterhet, tala om kvinnans särskilda områden, eftersom hon dock till sist blir den på hithörande brister mest lidande. Här som öfverallt eljest skall man nog möta oss med den gamla utslitna frasen, uttalad redan af James Mill 1832 med anledning af den engelska representationsreformen, som nekade kvinnan röst-

rätt — nämligen att kvinnornas intressen äro inneslutna i männens och att mannen rent af representerar kvinnans intressen bättre än hvad hon själf skulle kunna göra. Men all kvinnorerfarenhet, icke minst vår egen i Sverige och särskildt inom storstäderna, förnekar detta påstående, till och med när det gäller den gifta kvinnan. Våra sedlighetspetitioner kastas vanligen i papperskorgen, och dagspressen nekar icke sällan att mottaga våra artiklar till och med under rubriken »Fria ord», därest vi nämligen skulle råka gifva något kännbarare hugg åt den manliga opinionen. Med ett ord sagdt, kvinnornas lifsintressen behandlas som »pietistiska fruntimmerspåhitt», för att nu icke citera värre okvädinsord.

Hvad är orsaken härtill, om icke det enkla faktum, att den som bär skon, bäst vet hvar skon klämmer, att den inbördes olikheten mellan man och kvinna i vissa fall omöjliggör en solidaritet af den art, att den ena verkligen skulle kunna vara i stånd att fullt representera den andras intressen. Det finnes en på gemensamhet i psykisk och fysisk organisation beroende förståelse, som endast kvinnor ha i fråga om kvinnor och endast män i fråga om män. Hur litet allmänheten verkligen lärt sig att uppfatta grundvalen för de moderna kvinnoakssträfvandena finner man aldrig tydligare, än då man tror sig kunna slå ihjäl vårt rösträttskraf med att kvinnans natur är mannens alltför olik för att kunna passa till offentliga värf. Det är ju tvärtom just för denna olikhets skull, som hon bör kunna medföra till dessa värf ett nytt och värdefullt element, som hittills varit samhället beröfvadt.

Och här komma vi till vår slutsats, krafvet på kvinliga kommunalrepresentanter, särskildt kvinliga stadsfullmäktige. Kvinnornas intressen kunna aldrig med enbart kommunal rösträtt bli fullt tillgodosedda, äfven om denna rösträtt vore liberalare afvägd än den är hos oss med den hundragradiga skalan, som beröfvar flertalet röstberättigade kvinnor hoppet om något verkligt inflytande. Med den starka makt, som stadsfullmäktige själfva eller genom sina nämnder utöfva i t. ex. bostadsfrågan, utskänkningsfrågan, vissa skolfrågor och, såsom förut påpekats, öfver våra välgörenhetsinrättningar, barnavården och fattigvården, äro några dugliga kvinnor välbehöfliga såsom representanter för det moderliga elementet just på sådana områden, där detta bäst kunde göra sig gällande. Att man länge insett, att saknaden af detta element är en brist, bevisas af att man gjort kvinnor valbara till skolråds- och fattigvårdsstyrelser, men åtminstone i Stockholm betyder detta slags in-

flytande relativt föga, så länge de icke kunna inväljas vare sig bland stadsfullmäktige själfva eller i de nämnder, dem stadsfullmäktige utse, om man undantager fattigvårdsnämnden, där man dock ännu ej gjort bruk af detta medgifvande. Hvad ett dylikt kvinnans utslutande har att betyda, finner man däraf, att dessa nämnder hafva vida större makt än stadsfullmäktige själfva, men till men för ärendenas snabba och vederhäftiga behandling till stor del bestå af män, så upptagna af andra sysslor, att de ha föga tid öfrigt för kommunens ärenden. Det saknas icke exempel på att bordlagda frågor inom stadsfullmäktige fått vänta på afgörande i både 8, 10, 14 och 20 år; till sådana uppskjutna ärenden hör den för Stockholms husmödrar så ytterst viktiga slakthusfrågan. Kvinnor ha i många fall bättre tid än män och äro relativt fria från partisinne; de ha vaket intresse för praktiska frågor och falla icke så lätt offer för byråkratismens frestelser. Icke borde de då förgäfvos få bedja om tillåtelse att aktivt tjäna kommunen. Säger man oss, att stadsfullmäktige också ha att göra med gasverket och dräneringen m. fl. saker, »som fruntimmer ej begripa», svara vi endast, att det göra icke håller män i allmänhet, utan endast de ingenjörer, som till dylika arbeten äro tränade. Men kvinnor äro lika mycket som män dugliga att välja goda arbetare och hålla dem till utförandet af ett kontrakt.

Och frågar man efter prejudikat från andra länder, hänvisa vi till Norge, där kvinnor numera sitta i kommunstyrelserna både i städerna och på landsbygden.

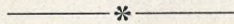
Man invänder kanske, att den privata välgörenhetsverksamheten redan ger ett tillräckligt arbetsfält åt kvinnan. Låt oss då bara räkna upp några få af de stiftelser, afsedda till skydd och vård just för kvinnor eller barn, där kvinnor icke taga del i styrelsen:

Stiftelsen Konung Oscar I:s minne, Blindinstitutet å Tomtebodas Sällskapen »De fattigas vänner», »Jultomtarna» och »Barnavännerna», Borgerskapets änkhush, Stockholms stadsmissions barnhem, Stockholms stads allmänna försörjningsinrättning, Stockholms stads uppfostringsanstalt vid Skrubba, Allmänna barnhuset.

Som vi veta, står en del af dessa inrättningar under stadsfullmäktiges domvärjo, men man kan vara tämligen säker på, att äfven de rent privata icke skulle sakna kvinliga styrelsemedlemmar, därest kvinnor funnes bland våra stadsfullmäktige. Ty officiellt inflytande har alltid den egenskapen att utvidga det privata.

Och vill man uteslutande hänvisa oss till »kvinnans stilla inflytande», så svara vi: så länge vi än ägt detta »inflytande», hafva vi icke förmått hindra, att 30,000 af Stockholms arbetare lefva som inneboende med allt inneboendesystemets moraliska och fysiska elände, att utskänkingsbolagen genom illojal konkurrens hämma all matsservering, som icke är förenad med utskänkning, att de officiella sedlighetsbestämmelserna öka i stället för att minska osedligheten, att våra gator äro bullersammare än Londons och våra folkbibliotek sämre understödda än Köpenhamns och Kristianias — för att bara framdraga några konkreta exempel. Låt det tysta inflytandet få öfvergå till ett handlingens, och det skulle bli den bästa effektiva hjälp för de många män, som nu utgöra en svag minoritet i den ojämna striden mot privatintressen och lojhet! Detta är en maktfråga, men hvarför skulle vi förneka, att vi sträfva efter makt att göra det goda, att utöfva kvinnans egen gärning inom samhällslifvet — detta samhällslif, som alltför länge utgjort ett hem utan husmoder.

Lydia Wahlström.

Den moderna skönlitteraturen och ungdomen.

Ett danskt uttalande.

När jag nu önskar dröja en stund vid frågan hvad vi, kvinnor, kunna och böra göra för att värna det uppväxande släktet, skola kanske många tro att jag menar, hvad vi skola göra när vi en gång fått alla de mänskliga rättigheter oss tillerkända, som vi kämpa för att uppnå.

Men detta är icke meningen. Jag vill tala om hvad vi redan *nu*, utan alla dessa rättigheter kunna göra för att aflägsna det onda, som hotar att tillintgöra vår ungdom.

Vi skola alltså utgå från männens sekelgamla synpunkt beträffande kvinnorna: att de icke representera den råa fysiska kraften, utan den högre andliga makten. Med andra ord, att etiskt sedt kvinnorna stå öfver dem själfva.

Vi vilja icke fråga: hvarför då beröfva kvinnan hvarje människorätt, hvarje yttre vapen, hvarmed hon kan kämpa för ljusets sak?

Hvarför göra henne stridsoduglig? Hvarför göra den s. k. »bättre hälften» omyndig? Männen skylla på att det godas makt i och för sig är så stark, att den skall segra öfver det onda äfven om den ligger maktlös, bunden af århundradens fördomar och orättfärdiga lagar.

Jag är icke enig med männen på denna punkt. Jag tror, att godt och ondt äro ungefär lika fördelade mellan könen. Olyckan är blott den, att lagen har gifvit den onde mannen ett förfärligt vapen i händerna, medan den goda kvinnan, som sagdt, är vapenlös, Häremot sätter mannen kvinnans inflytande, denna solens stilla kraft, som stormens välde icke kan motstå. Detta inflytande tror jag i männens fantasi antagit förhållsvis stora dimensioner. Men likväl — låt oss hålla fast vid att inflytandet finns och så uppställa frågan: »Hur skall kvinnan på bästa sätt använda det-samma?» Svaret blir: »Till fromma för barnen». Ty väl må man vid tanken på den uppväxande ungdomen rysa för den säd, som utsås med hjälp af den nyare skönlitteraturen. Det är som med maskrosplantan. Ett enda vindkast och fröet blåser bort öfver åker och äng och ogräset slår rot, där man minst anar det.

Jag talar här om erfarenheter hämtade från Danmark. Den af vår världsberömda kritiker, Georg Brandes, protegerade litteraturen, hur stort estetiskt värde den än må äga, med hänsyn till moralisk kultur har den absolut ej varit af någon kulturbärande betydelse. Den »fria kärlekens» banérförare ha i loppet af 30 år icke blott sökt hålla den moraliska litteraturen nere genom att förhåna eller tuga ihjäl den, men de ha också ställt de sedliga värdebegreppen så på hufvudet, att den råaste cynism har kallats för frisinne, frigjordhet, sanning, ärlighet, ja, t. o. m. för »kyskhet». Ett osedligt innehåll var tillräckligt för att en bohème-roman hur underhållig som helst fick passera den estetiska tullgränsen. Hade de haft makt därtill, skulle de gärna stängt förläggarnes dörrar för hvarje bok, som icke bar denna »frigjordhetsetikett».

Och samma sorgliga partiskhet har satt ett frågetecken vid Georg Brandes berömda namn som kritiker och skall i framtiden göra det än mer. Kristendomshataren, som med lidelsefull ifver förföljt olika tänkande, är ej mindre en partiagitator, som betraktar allt med en grumlad och beslöjad blick. Af kritikerns lugna rättfärdighetskänsla finns det så litet i Brandes natur, att samtidigt med att han ledde de europeiska litteraturströmningarna in öfver

Danmark, murade han igen det fönster, som vette åt England. Den engelska kulturströmningen gick i en riktning stick i stäf mot hans egen, därför skulle det sättas en damm för den, danskarna borde helst icke ana dess tillvaro, och då en man som Ruskin dog, kunde Brandes organ »Politiken» endast offra honom några få, likgiltiga rader.

Hvad är följden af att alla dessa manliga litteratörer under årens lopp sökt utså det ondas säd; slapphetens, slöhetens, lifsnjutningens och lifsledans säd? Icke annat än hvad man kunde vänta, nämligen att nivån sänktes och att en del af de kvinliga författarne sökte, så godt de kunde, trampa i samma fotspår. Och detta är just ett sorgligt tidens tecken, väl ägnadt att kalla till vapen hvar och en som soffer på sin post. Såg man icke i fjol, att ett flertal af Tysklands mest ansedda författare förklarade, att man nu måste sätta en damm för den oreña ström, som många kvinliga »diktare» ledde in på den tyska bokmarknaden, och att deras böcker, som voro fräckare, gemenare i sin perversitet och moraliska sjuklighet än hvad någon mans penna hittills vågat nedskrifva, blefvo lästa, ja slukade af unga tyska flickor? Och nu har på de senare åren också denna kvinliga rännstenslitteratur, men med danska kvinnors signaturer, nått fram till oss!

Namn behöfva icke nämnas. Är det icke tillräckligt att säga, att äfven här det gamla påståendet kan gälla, att när en kvinna går öfver gränsen, tar hon ut steget längre än mannen? Och det sorgliga i här berörda fall består däri, att några af dessa författarinnor verkligen hafva talang, ett par af dem t. o. m. stor talang.

Huru skola nu vi kvinnor ställa oss till den okyska litteraturen? Skola vi verkligen tillåta att detta andliga gift tränger in i våra hem? Svaret blir först: hvarför läsas dessa böcker?

Ja, detta beror dels på Evas nyfikenhet, som gärna vill smaka på den förbjudna frukten, dels i den underlägsenhet, som visar sig i en slags intellektuell fåfänga. Man vill hafva skenet af öfverlägsenhet, man vill i det hela taget »vara med». Det finns ingenting man i vår tid fruktar så mycket som att anses för dum och bornerad. I synnerhet fruktar en »intellektuell» kvinna denna beskyllning som pesten. Jag har sett en sådan kvinna, som själf *personligen* icke ville ha något att göra med könslig orenlighet, köpa och läsa alla dessa böcker af ängslan för att hon annars skulle betraktas som en förläggad antikvit, som tiden sprungit ifrån.

Men om vi läsa dessa böcker, hur kunna vi då vänta att vi skola blifva af med dem? Polisförbud är blott en högst onödig reklam. Så länge det finns köpare, finns det också förläggare, som vilja utgifva dem.

Nej, det gifves ingen annan råd! Vi kvinnor måste göra vårt »inflytande» gällande så mycket som möjligt genom att stänga hemmets dörrar för den osedliga litteraturen. Det finns ju kretsar, där de unga flickorna täfla med de unga männen uti ett raffineradt njutningslif, som endast har sitt motstycke i de stora världstäderna. I detta sammanhang förtjänar det att framhållas, att en ansedd Köpenhamnsk läkare nyligen förklarar det konstateradt, att läsningen af osedlig litteratur äfven i sanitärt afseende har de ödesdigraste verkningar.

På kvinnokongressen i Chicago i början af 90-talet yttrade en kvinna följande:

»Hvarför hafva vi kvinnor från alla världens hem i norr, söder, öster och väster samlats till detta möte? Är det för att sluta oss tillsammans *mot* mannen? Nej, för att sluta oss tillsammans *med* mannen, med vår far, vår bror, vår man, vår son, såsom den bästa medhjälpare Gud har gifvit honom. Vi vilja arbeta i gemenskap med honom för att höja mänskligheten till en högre kulturell ståndpunkt — men först och främst till en högre moralisk sådan. Hvarje samhällelig sträfvan, som icke hvilar på moralens grund, hvirflar bort som flygsand. Vi skola arbeta på, att kärleken mellan man och kvinna ställes så högt och så heligt, att ingen når att kasta smuts på den.»

Jag vill här tillägga hvad jag nyligen svarat på en förfrågan från Aftonbladets redaktion i Stockholm:

»Det finns ett arbete, som också i vår tid står öfver hvarje annat arbete, antingen det gäller kvinnans sak, folkets sak, freds-saken eller arbetet för den nationella och politiska, såväl som den sociala rätten. Och detta arbete är kampen för att höja samfundets sedlighet och moral — icke blott med hänsyn till köns-lifvet, icke blott med hänsyn till alkoholbruket, men till hvarje förhållande, där det kräver mänsklig själfbehärskning, själf-tukt och återhållsamhet. Hvad hjälper oss politisk, social och nationell frihet, om vi äro slafvar af våra lägsta drifter? Hvertill hjälper oss den stora världsfreden länderna emellan, när roflystnaden och orättfärdighetens anda fortfar att regera hvarje samhälle, hvarje hem och hetsa den ena människan mot den andra? Huru ofria

äro icke de fria republikanerna i Nord-Amerika, och huru ofria äro de icke i Frankrike!

Hvartill hjälper det kvinnan, om hon erhåller lika rätt med mannen, ifall hon samtidigt, som det på en del ställen sker, kastar sin moraliska känsla öfver bord likt en ballast, som man ej mer har bruk för? När hon i stället för att söka höja samhället, är med om att draga ned det? Den gamla och dock så evigt unga sanningen: 'Hvad hjälper det människan, om hon yunne hela världen och toge skada till sin själ?' bör stå som en lysande varning öfver hvarje stängd dörr, som förer in till framtidens stora kulturarbete.»

Laura Kieler.

Tjänarinnefrågan.

Vårt samhälle har sedan i höstas varit lifligt upprördt af frågan om »Tjänarinnornas organisation», som väckts på det bekanta mötet i Folkets hus i slutet af oktober, och de följder detsamma medfört. Mötets hela karaktär, särskildt den förargelseväckande benämningen »familjeslafvinnor», hvarmed våra tjänarinnor där betecknats, och som sedan blifvit ett af dessa bevingade ord med bitterhet och ovilja i sitt följe, har ifrån början gifvit hela saken ett agitatoriskt tycke. Den hetta, som försports å ömse håll och som bl. a. tagit sig uttryck i en hel syndafloed af mer och mindre uppbyggliga insändare till våra dagliga tidningar, har till stor del berott på den riktning, rörelsen allt ifrån sitt ursprung tagit. Ty den omständigheten, att tjänarinnorna genom sammanslutning önska höja sin ställning, kan i och för sig ej vara klandervärd. Gemensamhetsprincipen, tillämpad på såväl individer som samhällsklasser, bör väl i våra dagar anses så pass erkänd, att man icke får vara blind för den betydelse för det helas utveckling densamma innebär.

Vi utgå således från den förutsättningen, att det icke är saken själf eller tjänarinneorganisationen såsom sådan, det gäller, utan den form hvori den framträdt.

Mötet i Folkets hus hade, som bekant, till följd tillsättandet af en komité med syfte att föra saken framåt. Denna komité,

däri såväl matmödrar som tjänarinnor voro representerade, utmyndade i bildandet af en *tjänarinneförening*, däri visserligen matmödrar kunna ingå som passiva ledamöter, men där de ej äga röst- eller beslutanderätt. Programmet för tjänarinneföreningen innehåller, utom de mer abstrakta bestämmelserna om syftet, gifvetvis en mängd punkter angående sättet att vinna den önskade höjningen af kårens ställning. Hufvudvikten har då lagts på ett kontrakt mellan tjänare och husbönder, afsedt att klargöra deras ömsesidiga förhållande. Det är kring detta kontrakt och de däri stipulerade villkoren meningarna häftigast kommit att bryta sig.

Erkännas måste att de personer inom organisationskomitén, som haft det otacksamma värfvet att söka reda ut den tilltrasslade härfran, efter bästa förmåga sökt iakttaga en moderat hållning. Jämför man det först utskickade förslaget till kontraktsformulär och det som af tjänarinneföreningen antagits, finner man, att det underkastats åtskilliga modifikationer. Icke desto mindre har kontraktets form och innehåll bland husmödrarna i vår hufvudstad väckt det största ogillande, och den sympati, som de annars skulle varit redobogna att ägna åt sina tjänande systrars sak, har förbyttts i en känsla af misstroende, som icke kan annat än vara till skada för vårt hem- och familjelif.

Här gäller emellertid detsamma som vi yttrat om organisationsidén. Tanken på ett kontrakt är ju i och för sig ej något ondt. Införandet af ett kontrakt till reglerandet af husbondfolks och tjänares ställning till hvarandra är visserligen någon ting nytt, och såsom sådant fordras det en viss tid innan tanken tränger in i det allmänna medvetandet, men ogenomförbar eller obefogad är den icke. I det förslag till lag angående tjänsteaftal, afsedt att ersätta den gamla legostadgan, som utarbetats af en kunglig komité, har frågan om kontrakt äfven kommit på tal, ehuru endast i en reservation. Möjligheten af fastställandet af ett lagstadgad tjänstekontrakt, har således äfven från officiellt håll framkastats.

Hufvudsaken är alltså icke befintligheten af ett kontrakt utan hvad som står i kontraktet. Och då måste det erkännas, att det som uppsatts af tjänarinneföreningen är alltför ensidigt affattadt för att utan protester kunna antagas. Alla förpliktelser hafva däri satts på husmödrarnas sida, utan att tjänarinnorna tyckt sig behöfva närmare precisera sina. En del bestämmelser, särskildt den om en viss timpenning för öfverarbete, har också, ej minst ur praktisk synpunkt, ansetts oantaglig. För öfrigt synes

tjänarinnekomitén icke tillräckligt betänkt olikheten mellan ett hem och dess oräkneliga och oberäkneliga sysslor och en fabrik med dess bestämdt reglerade arbetstider, hvilket gör att man måste utgå från helt andra normer vid bestämmandet af ett kontraktsoaftal för det förra.

Men äfven om slitningen mellan familjernas och tjänarinnornas intressen under denna ledsamma konflikt på sina håll varit ganska häftig, våga vi dock påstå, att känslan af att dessa intressen på det hela taget äro gemensamma, varit öfvervägande. Det var också öfvertygelsen att detta var förhållandet som föranledde Fredrika-Bremer-Förbundet att den 4 februari inbjuda en del af Stockholms husmödrar till ett privatmöte i Nya hushållsskolans lokal för att diskutera saken. Till något faktiskt resultat ledde icke detta möte, ehuru många uttalanden, som där gjordes, gäfvu uppslag,* hvilka i framtiden möjligen kunna blifva fruktbärande, och det är att hoppas att den komité af 7 damer, som efter diskussionens slut tillsattes för att utreda frågan, skola tillgodogöra sig många af de kloka och besinningsfulla yttranden, som under sammankomsten fäldes.

* * *

För det närvarande är frågans läge det vi här i korthet angifvit. Förbundet har naturligtvis med den största uppmärksamhet följt denna rörelse, som angår så godt som hela vår kvinnovärld, men till följd af det outhärliga skick hvarti frågan f. n. befinner sig, icke ansett det befogadt vidtaga några initiativ i den ena eller andra riktningen. Särskildt har det icke kunnat understödja det förslag, som bl. a. framkastades på mötet: bildandet af en husmodersförening som motvikt till tjänarinneföreningen. En sådan åtgärd, äfven om dess syfte aldrig så mycket vore riktadt på befördrandet af den tjänande klassens bästa, skulle af denna upptagas som en oppositionsytring och just underblåsa det klasshat, man är angelägen om att motarbeta. Hittills är det blott en liten del af våra tjänarinnor, som anslutit sig till den nya föreningen, hvilken i det stora hela icke torde ha större sympatier bland jungfrurna än bland husmödrarna. Sätter man hårdt mot hårdt, skulle nog förhållandet förändras, hela rörelsen skulle få en anstrykning af klass-strid och drifva tjänarinneföreningen in under socialismens hägn, hvilket man har så starka skäl att frukta, emedan det är under splitets och hatets tecken detta parti alltid sökt vinna sina ändamål.

Vi ha sett de olyckssaliga följderna af partistriderna mellan arbetsgifvare och arbetare, mångdubbelt ödesdiger blefve striden om den fördes in på hemmets botten.

Ett af de mest utmärkande dragen för den svenska kvinno-rörelsen och den förnämsta orsaken till dess framgång är dess lugna, sansade förlopp, utan hvarje anstrykning af partifärg. Hvad vi nu bevittnat är en våg af samma rörelse och olyckan är, som vi först anmärkt, att den ej från början ledts i en besinningsfull riktning, utan omhändertagits från ett håll, som i sitt partis intressen är vandt att söka väcka split. Genom en klok och kärleksfull behandling torde dock det hela ännu kunna få en lycklig lösning.

Sättet att finna en sådan lösning är f. n. svårt att angifva. Af vikt är det emellertid, att söka för sig klagöra orsaken till de nu rådande missförhållandena. Ty att sådana existera är ovedersägligt. Det behöfs ej att ett hundratal tjänarinnor samlas i Folkets hus för att protestera mot det bestående, för att man skall få detta klart för sig. Den tilltagande obenägenheten för tjänarinnekallet, som hvar och en med aldrig så liten iakttagelseförmåga kan konstatera, är tillräckligt vältalande. Och dock — äfven om fall ofta förekomma, då tjänarinnans arbetskraft och personliga frihet på ett hänsynslöst och rättsvidrigt sätt exploiteras af husbondfolket — kan man väl tryggt påstå, att tjänarinnans ställning både hvad beträffar löneförmåner, minskning af arbete o. s. v. väsentligen förbättrats. Tidens humanitära riktning, en tilltagande upplysning, allt tenderar till att utjämna klassfördomarna och ej minst visas detta i hållningen mellan husbönder och tjänare. Forna tiders patriarkaliska förhållande familjemedlemmarna emellan, hvilket man, liksom så mycket af det s. k. »goda gamla», kanske är alltför benägen att öfverskatta, existerar visserligen ej mera, men i stället torde procenten af hvad som menas med goda platser vara betydligt större nu än förr. Betecknande härför var också, att af de omkring 20 husmödrar, som yttrade sig på det nyss nämnda privatmötet, ingen enda hade annat än de bästa personliga erfarenheter att åberopa beträffande sina tjänarinnor.

Och hvarför, frågar man, är icke desto mindre motviljan för tjänarinneyrket allt jämt i tilltagande? Hvarför blir svårigheten att erhålla goda tjänare allt större, och hvarför står man allt oftare inför fenomenet att se en tjänarinna lämna sin förmånliga ställning i ett förmöget, väl omhuldadt hem, där t. o. m. utsikten

af en sorgfri ålderdom varit henne tillförsäkrad, för att söka slå sig ut på egen hand som sömmerska, strykerska, hembagerska, med ett fattigt, sträfsamt, försakelsefullt, i högsta grad prekärt lif i perspektiv? Och hvarför växa ständigt skarorna af unga kvinnor, som strömma till fabrikerna, med deras oftast illa aflönade, kropps- och själsdödande arbete, under det att tjänarinneklassen decimeras?

Ja, hvad är orsaken? Ett af svaren lyder nog så: det är frihetsbegäret hos människan som tager ut sin rätt. Sak samma om den åtrådade friheten är chimärisk, ja, att den ofta innebär ett mångdubbelt tyngande slafveri; det »att bli sin egen» eller »råda sig själf», som termerna lyda, tyckes utöfva en lockelse, mot hvilken det föga lönar att argumentera.

Hvad det nu gäller är att söka höja tjänsteklassens ställning, ej minst i dess egna ögon. Hjälpmedlet ligger emellertid icke i agitation vare sig på ena eller andra hållet, utan i en helt annan art af handling. Några botemedel ha redan framkastats: beredande af högre fackutbildning genom yrkes- hushållsskolor och dylikt för tjänarinnor, bättre kontrollerade kommissionskontor, tjänare- och ålderdomsförsäkring, pensionering o. s. v. Främst skulle vi dock vilja sätta det, att hvar och en i sin stad, husbönder som tjänare, behjärtade den tendens i tiden som pekar på det praktiska arbetets fulla sociala jämställdhet med intelligensens. För öfrigt skulle nog tjänarinnefrågan, liksom så många andra sociala nutidsproblem, lättare finna sin lösning, om den sanningen allt mer och mer blefve rotfäst i det allmänna medvetandet: att okunnighet i och försummandet af de närmaste plikterna är en af hufvudgrunderna till alstrandet af den ofrihet, som mest förnedrar människan.

*—

Kvinnorna och den kungl. rösträttspropositionen.

Dagens stora evenemang är aflämnandet till riksdagen af regeringsförslaget rörande rösträttsfrågan. *Allmän rösträtt med proportionella val*, se där dess innebörd.

Då man emellertid med tanke på *kvinnornas rösträttskraft* genomläser den af chefen för justitiedepartementet afgifna motiveringen

till propositionen finner man, att det kungl. förslaget endast omfattar *män*. Kvinnorna äro icke tagna med i räkningen.

Redan i de första punkterna framhålles det, att den allmänna rösträtten icke bör fattas så, att *alla* samhällsmedlemmar utan undantag skola äga rätt att deltaga i val till riksdagens representeranter. Uteslutna äro barn, de som för öfrigt ej uppnått viss stadgad ålder, *kvinnor*, samt de, som äro förlustiga medborgerligt förtroende, åtnjuta fattigunderstöd eller äro satta i omyndighets- eller konkurstillstånd.

Början af propositionen är således ej lofvande. Likväl måste man, då man läser vidare medgifva, att den, äfven ur kvinnorrätts-synpunkt, betecknar ett stort framsteg mot propositionen 1902. Då berördes visserligen indirekt kvinnans intressen i det bekanta tvåröstsförslaget för den gifta mannen, däri det heter, »att familjefadern, såsom ägande flera intressen att bevaka än den ogifta mannen på visst sätt kunde betraktas som representerande familjen, särskildt hustrun». Det motstånd just denna punkt väckte, snart sagdt inom alla läger, torde ännu vara i godt minne. Att kvinnan var utesluten från rösträttens förmåner, det var en tanke man sedan århundraden vänjt sig vid, men att den gifta mannen genom hustrun skulle erhålla förstärkt rösträtt, ansåg man dock gå kvinnornas ära alltför när.

Men intet ondt som ej har något godt med sig, det obilliga i denna punkt torde ej oväsentligt ha bidragit till att mer allmänt väcka kvinnornas intresse för rösträttssaken och framkallat den lifliga rösträttsrörelse, som bl. a. tog sig ett uttryck i den af herr Lindhagen inlämnade motionen om kvinlig rösträtt, till hvilken Fredrika-Bremer-Förbundet tagit initiativ.

Två år hafva sedan dess förflutit. Kvinnan är fortfarande utesluten från rösträtt, men talet om mannen såsom hennes representant har förstummats. I stället betonar justitieministern uttryckligen, sedan han åberopat den skrifvelse, Föreningen för kvinnans politiska rösträtt ingaf år 1902, »att en viss giltighet måste tillerkännas en stor del af de skäl, som anförts för en dylik utsträckning af den politiska rösträtten». Såsom invändning mot de framställda fordringarna framhålles endast, att från »kvinnornas sida icke något allmännare kraf på en dylik utsträckning försports», samt att rösträttsfrågans lösning för närvarande i och för sig är tillräckligt svår utan denna sammanblandning.

Så långt om den kvinliga rösträttssakens nuvarande läge, från regeringsståndpunkt betraktad. Fortgår utvecklingen af kvin-

nornas rösträttsrörelse såsom den börjat, lär det första af de två anförda skälen icke alltför länge hafva giltighet, och hvad det senare angår, innebär det ju ingen reell invändning mot den kvinnliga rösträttsidén såsom sådan.

Den kungl. rösträttspropositionen är således ett tuppfjät framåt mot målet: kvinnans politiska medborgarrätt.

*

Sedan detta skrifvits, har bland andra motioner i rösträttsfrågan äfven framlagts en af hr Sjöcrona i Första kammaren, hvilken ansluter sig till konstitutionsutskottets förslag år 1902, med den ändring, att *kommunalt röstberättigad kvinna också må tillerkännas politisk valrätt men icke valbarhet*, att köpingar och municipalsamhällen må oberoende af folkmängden öfverföras till stadsvalkretsarna, samt att de, som häfta för utskylder till stat och kommun, icke uteslutas från valrätt, om de före valet inbetalat utskylderna för det löpande och de två närmast föregående åren.

*—

Litteratur.

Mors bok, religiösa essayer, af Ågot Gjems-Selmer.

Föreliggande lilla arbete kallas på originalspråket »religiöse Tanker», och det hade säkerligen varit bättre att i den svenska upplagan bibehålla titeln oförändrad. »Essayer» klingar mera anspråksfullt, mera studeradt, och »Mors bok» är just precis en samling af *tankar* öfver religiösa ämnen, nedskrifna under en följd af år, och troligen allra först satta på papperet endast för den skrifvandes egen skull, äkta kvinnliga tankar med »det eviga kvinnligas» omedelbara behag och friskhet och med en likaså kvinnlig ringaktning för definitioner och dogmer.

Sitt namn »Mors bok» tycks arbetet ha fått, emedan det till mycket stor del är skrifvet ur moderssynpunkt med ständiga jämförelser mellan företeelser på det andliga området och en mors förhållande till sina barn, liksom också förf. på många ställen riktar sina ord särskildt till mödrarna, de »i stillhet stora», som äga en kvinnas rikaste och största uppgift sig anförtrodd. Boken innehåller några och sjuttio små tankebilder. Den börjar med några korta utläggningar öfver bönerna i Fader vår och slutar med en liknande utläggning af Välsignelsen. Men däremellan fylles den af ett ganska skiftande innehåll. Här fins tankar öfver citat ur Drummond, Ibsen, Björnson, Selma Lagerlöf m. fl., ja, t. o. m.

ur Strindberg (fastän citatet från sistnämnda förf. inskränker sig till ett enda ord: »Urbilden», och man har litet svårt att fatta, hvarför just Strindberg skall stå för det rätt ofta använda uttrycket). Det är nästan öfverflödigt att nämna, det i en bok sådan som denna hvar och ett af de angifna citaten på något sätt anknutes till det andliga eller moraliska området. Det allra mesta är också skrifvet öfver bibelcitat.

Det är en upphöjd och ädel lifssyn, som ger sig uttryck i fru Gjems-Selmers arbete. Det talar till oss om en varmt kännande personlighet med blick för allt stort och godt, och om en lefvande tro, som vuxit sig stark i pröfnings stunder. Kärleken är det grundtema, som genomgår hvarje blad, Guds kärlek uppenbarad i Kristus och kärleken människor emellan, som kan förvandla jorden till ett fridens hem. Hela naturen ligger för förf. som en enda stor uppslagsbok, där vi på hvarje blad kunna förnimma Guds röst, och för att förnimma den rösten behöfva vi endast upplåta våra hjärtan och blifva som barn, dogmer och läror äro här af ringa värde, ofta snarare till hindern, och t. o. m. syndanöd och själaångest vika som nattens skuggor för det befriande ordet »I ären rena», ty »ren är du i Guds ögon, för så vidt du vill det goda, vill gifva sanningen och kärleken rum i din själ».

Det finnes mycket som är sant och frigörande i denna enkla och ljusa lifsåskådning. Men nog kan man fråga sig, om inte en hel del saker ändå blifvit litet för lätt affärdade. Det blir inte just många dogmer kvar efter författarinnans sällning, och sant är ju också att dogmer *såsom sådana* lefver ingen människa af. Men det vill synas mig, som om innerst inne i dessa gamla läror, hvilkas dräkt synes nutidens barn så föråldrad, ofta gömde sig en långt djupare psykologisk blick, än de ana, som ha så brådt att rycka upp dem med rötterna. Så t. ex. med läran om arfsynden, som fru Gjems-Selmer så ofta och häftigt angriper. Finns det inte någonting däri, som är endast alltför sant, äfven om dogmen, mekaniskt fattad, kan verka förlamande på viljan? Inte heller tror jag att det ofvan citerade ordet »I ären rena» får fattas alldeles på det sätt förf. här synes taga det. Viljan till det goda kämpar kanske innerst i hvarje människosjäl, men denna vilja ensamt lyfter väl icke anden till den absoluta renhetens sfär, äfven om den är en nödvändig förutsättning för det reningsverk, som en högre makt än vår egen ensam kan utföra i hjärtat.

Det kan dock ej vara annorlunda än att en människas innersta uppfattning af de religiösa tingen alltid blir något mycket individuellt, som icke i sin helhet kan accepteras eller ens riktigt fattas af andra. Det är heller inte fråga om att bjuda oss något slags andligt system i denna bok. Men arbetet har i alla händelser mycket att gifva oss genom den varmt, personliga öfvertygelse och den ljusa och kärleksfulla blick på lifvet, som enkelt och öfvertygande träder oss till mötes i detsamma.

F. E.

Föreningsmeddelanden.

Till Finsk Kvinnoförening, som lördagen den 20 febr. firat sin 20-årsfest, har Fredrika-Bremer-Förbundets styrelse afsändt ett så lydande telegram:

Fredrika-Bremer-Förbundet, hindradt sända representant till finska systerföreningens tjuugoårsfest, deltar af varmaste hjärta i märkesdagens firande. Beundrande er sträfvan, hämtande mod och exempel af er handlingskraft uttalar Förbundet förhoppning om en ljus framtid för ert samfund och framgång för vår stora samfälliga sak.

*

Fredrika-Bremer-Förbundets folkbildningsarbete pågår fortfarande med föredrag i Liljeholmens skolhus. Den 11 febr. talade fröken Hedvig Sidner öfver ämnet: »Nykterhet, hälsa och ekonomi» samt den 25 febr. fil. kand. fröken Elisabeth Skarin om »Gustaf II Adolfs barndom».

Å Hagalund, där i höstas en föredragsvecka var anordnad, upptages föreläsningsverksamheten ånyo och inledes onsdagen den 24 febr. med ett föredrag af fröken Lotten Dahlgren öfver »Fredrika Bremer och Fredrika-Bremer-Förbundet».

*

Ett **privat diskussionsmöte** i »tjänarinnefrågan» hade af Förbundet anordnats den 4 febr. kl. 7 e. m. i Nya Hushållsskolans lokal 19 Vestra Trädgårdsgatan. Inledare var fru Agda Montelius. Se för öfrigt artikeln om »tjänarinnefrågan» i föreliggande häfte.

*
—————

Från skilda håll.

Föreningen för kvinnans politiska rösträtt i Stockholm

hade onsdagen den 17 februari sitt årsmöte i K. F. U. M:s stora sal under fru Emilia Broomés ordförandeskap. Då föreningens under årets lopp utförade omfattande organisations- och upplysningsverksamhet säkerligen redan är Dagnys läsare välbekant genom de talrika notiser, som tid efter annan förekommit i tidskriften, påpeka vi endast att föreningens medlemsantal, som vid slutet af 1902 utgjorde 282, nu uppgår till 1,118, hänvisande för öfrigt till dess utgifna årsberättelse. Sedan denna och revisionsberättelsen upplästs och styrelsen beviljats ansvarsfrihet, företogs styrelseval, hvilket utföll så, att hela den föregående styrelsen återvaldes utom fröken A. Skoglund, som undanbedt sig återval. I hennes ställe invaldes fru S. Lyth. Därefter diskuterades några stadgeändringsförslag, hvaraf det viktigaste gällde, huruvida föreningen skulle utse suppleanter eller styrelsen skulle äga rättighet att komplettera sig själf vid under ar-

betsåret inträffade vakanser. Efter en liflig diskussion beslöts att såsom hvilande stadgeändringsförslag antaga förslaget om väljandet af 3 suppleanter.

Vidare beslöts, att föreningen skulle inbjuda hufvudstadens kvinnor till ett allmänt möte, där deras kommunalpolitiska önskemål skulle diskuteras, och att i likhet med förra året vid instundande stadsfullmäktigeval inrätta valbyråer, för att gå de röstberättigade kvinnorna tillhanda med upplysningar.

Slutligen fattade mötet enhälligt följande resolution, som skall tillställas motionären »om gift kvinnas ställning», vice härads höfding Karl Staaff:

»Med anledning af hr Karl Staaffs motion angående klargörande af den gifta kvinnans ställning i beskattningsafseende får Föreningen för kvinnans politiska rösträtt i Stockholm uttala sin lifliga anslutning till de i denna motion framställda önskemålen.

Föreningen har sedan början af sin verksamhet ägnat frågan om den gifta kvinnans kommunala rösträtt mycken uppmärksamhet och på olika vägar kommit till erfarenhet om den oklarhet, som i detta fall vidlåder skattelagstiftningen och däraf följande osäkerhet i dess tillämpning. Inkomstskatteförordningens bestämmelser hafva ökat svårigheterna för den gifta kvinnans åtnjutande af kommunal rösträtt, för hvilken, utanför skattelagstiftningen, icke lär finnas något principiellt hinder.

Då det för samhällets sunda utveckling icke kan vara likgiltigt, om den ständigt växande skaran af gifta kvinnor, som hafva egendom under egen förvaltning, kan begagna sig af det kommunala inflytande, hvilket tillkommer öfriga lika kvalificerade medborgare, får Föreningen för kvinnans politiska rösträtt i Stockholm uttala den förhoppning, att riksdagen måtte bifalla de af rättvisa, följdriktighet och samhällsgagn motiverade bestämmelser i finanslagstiftningen, hvilka af hr K. Staaffs motion förordas.»

*

Kvinnan i postverkets tjänst.

Generalpoststyrelsen har nu sent omsider inkommit till k. maj:t med en begäran om åtgärders vidtagande för att bereda kvinliga posttjänstemän samma pensionsrätt, som redan tillkommer manliga innehafvare af motsvarande tjänster vid postverket. Denna begäran motiveras dels med att det vore staten såsom arbetsgifvare ovärdigt att låta sina uttjänta kvinliga tjänstemän falla anhöriga eller kommunen till last, dels med den skada, som postverkets drift och ekonomi skulle lida af att behöfva behålla kvinnorna i sin tjänst, sedan de ej längre voro fullt arbetsdugliga. Generalpoststyrelsen påpekar också vikten af att dessa åtgärder vidtagas fortast möjligt, enär det redan nu finnes flere kvinliga posttjänstemän, som snart uppnått den lefnadsålder, vid hvilken manlig posttjänsteman är berättigad att erhålla pension, och att vederbörande myndigheter således inom den närmaste tiden skola stå inför nödvändigheten att i hvarje fall pröfva och afgöra de anspråk på ålderdomsunderstöd, som säkerligen komma att framställas. Men också de kvarvarande kvinliga posttjänstemännen skulle förorsakas svårigheter, om pensionsrätt ej snart tilldelades dem. Ju längre det

dröjer innan de erhålla densamma, ju större skulle nämligen då de retroaktiva afgifter blifva, som skulle behöfva upptagas af dem, då pensionsrätten slutligen blir dem tilldelad.

*

Motioner vid årets riksdag

som speciellt beröra kvinnans intressen, ha hittills inlämnats inom Första Kammaren af hr Filip Boström rörande: *Kvinnan vid våra läroverk*, hvori föreslås, att riksdagen, med anledning af läroverkspropositionen, ville i skrivelse till K. M:t anhålla om utredning och förslag till erforderliga åtgärder för utvidgande af kvinnas rätt att i likhet med man bli befördrad till lärarebefattningar vid de allmänna läroverken.

Vidare föreslår motionären, att riksdagen i fråga om samskoleorganisationen måtte uttala sig för, att för kvinlig lärare bör principiellt fordras samma kompetens som för manlig, att kvinlig lärare bör i afseende å tjänstgöring i skolans samtliga klasser komma till full likställighet med man samt att kvinlig lärare äfven i öfrigt, i den mån riksdagen finner en närmare pröfning af förhållandena redan nu kunna därtill föranleda, må vinna likställighet med manlig lärare, samt slutligen att ämneslärarinna, som träder i gifte, må vara ovillkorligt skyldig att afgå från sin lärarinnebefattning.

I Andra kammaren väcktes af hr Lindhagen en motion i samma syfte, men med den olikhet, att ämneslärarinna ej skulle behöfva afgå efter giftermål.

Bland andra motioner kunna antecknas:

I Andra kammaren: af hr Magnus Höjer: om ändring i telegrafverkets stat; af hr Säve: om seminarielärarinornas tjänsteårsberäkning; af hr Berggren m. fl.: om skärpning af bestämmelserna om mannens plikt att bidra till hustruns och äkta barns underhåll; af hr Almqvist m. fl.: om anslag af 10,800 kr. till fackskolan i huslig ekonomi vid Uppsala enskilda läroverk; af hr Byström: om rätt till borgerlig vigsel för dem, som äro hänvisade uteslutande till kyrklig vigsel; samt den på annat ställe omnämnda motionen af hr Staaff: om rätt för gift kvinna, som har egendom under egen förvaltning, att beskattas medels särskild debetsedel för sig; om skyldighet för henne att själf uppgifva denna egendom; samt att gifta makars inkomster ej vidare må sammanräknas i fråga om medgifvande af bevillningsfritt afdrag och om beräkning af inkomstskatt.

*

Berlin 19 febr. Riksdagens utskott har trots protester från regeringen beslutit föreslå, att kvinnor skola hafva rösträtt till de nya köpmansrätterna. Kvinnans allt jämt ökade ekonomiska arbete framhölls, och en medlem af centern varnade regeringen att ignorera kvinnorörelsen.

Stöcker talade varmt för kvinnans rösträtt. Inrikesministern Posadowsky sade, att hela lagförslaget skulle förfalla, om kvinnans rösträtt insattes. Detta oakadt röstade blott en ledamot mot ändringsförslaget.

Ellen Fries' bibliotek

är öppet *Måndagar* kl. $1\frac{1}{2}$ 12— $1\frac{1}{2}$ 1 e. m.
» *Onsdagar* » 3—4 » »
» *Fredagar* » 3—4 » »

Biblioteket är mot skriftlig borgensförbindelse af känd förbundsmedlem afgiftsfritt tillgängligt för kvinnor, som egna sig åt studiet af historia och närliggande ämnen.

Det är dessutom tillgängligt för Fredrika-Bremer-Förbundet.

Fredrika-Bremer-Förbundets

Byrå

54 Drottninggatan, kl. 11—4.

Upplysningar lämnas angående *läroanstalter* och *arbetsområden* tillgängliga för kvinnor.

Anmälningar mottagas till inträde i förbundets *sjukkassa*.

Äfven personer, som icke äro medlemmar af förbundet, kunna blifva delegare i densamma.

Byrån mottager anmälningar af *nya medlemmar*.

Byrån mottager prenumeration å *tidskriften Dagny*.

Upplysningar lämnas om kvinnans kommunala rättigheter, såsom angående rösträtt vid val af stadsfullmäktige, prester, skolråd, ledamöter af fattigvårdsstyrelsen m. m.

Anmälan.

Dagny utkommer **1904** med 20 häften, utgörande minst 28 tryckark.

Priset för hel årgång:

För medlemmar af *Fredrika-Bremer-Förbundet* ... kr. 3,50.

För icke medlemmar af *Fredrika-Bremer-Förbundet* » 5,00.

Förbundsmedlemmar prenumerera å *Fredrika-Bremer-Förbundets* byrå, 54 Dröttinggatan, personligen eller medelst postanvisning. Icke förbundsmedlemmar kunna prenumerera dels vid alla postanstalter i riket, dels på förbundsbyrån, dels äfven hos hrr bokhandlare.

Lösnummer kunna erhållas å *Fredrika-Bremer-Förbundets* byrå till ett pris af 30 öre för enkelhäfte.

Vademecum

var bland alla munvatten på hygieniska utställningen i Paris 1902 det enda som erhöll högsta utmärkelse, Guldmedalj, och detta i sin egenskap af »antiseptiskt munvatten» (antiseptique dentifrice).

Barnängens Tekniska Fabrik,

H. M:t Konungens hofleverantör
Stockholm.

Annonser för DAGNY

upptagas af

fröken Ingeborg Bergström, 31 Östermalmsgatan 31.

Adresser:

Fredrika-Bremer-Förbundet: Drottninggatan 54.

Rikstelefon 27 62.

Förbundets byrå öppen 11—4.

Allm. tel. 48 16.

Fredrika-Bremer-Förbundets Sjuksköterskebyrå:

Tunnelgatan 25.

Rikstelef. 68 98.

A. T. 82 11.